

Rob Knijff

**JAN CREMER,
EEN LEVEN
ALS 'N KOMEET**

GESPREKKEN IN ITALIË

INHOUD

1. Op weg naar Jan Cremer	7
2. Casa Cremer	15
3. Diner in Cetona: 'Neus tegen neus' met prins Bernhard	49
4. Verhalen bij de koffie	59
5. Humor bij het zwembad	89
6. Vrouwen keken vaak naar mij zo van: 'Moet jij soms een plakkie worst?'	113
7. Vriendschap: De Adelborst & De Bokkenpoot	155
8. Johnny Depp... en een schilderij voor een bord chili con carne	203
9. 'Mit Zuckerbrot und Peitsche'	225
10. De Wielewaal	235

2. CASA CREMER

De bedoeling was om klokslag vijf uur bij Jan Cremer op de stoep te staan. Enerzijds een kwestie van beleefdheid maar in ons geval ook van Hollandse zuinigheid: de vierdaagse missie gaat nu echt beginnen en de zandloper laat zijn eerste korrels vallen. Er is nondeju werk aan de winkel.

Babette heeft aangeboden haar drie Nederlandse gasten tegemoet te rijden voor de laatste paar kilometer omdat Casa Cremer, zo had de ervaring geleerd, lastig is te vinden. Uit hoffelijkheid en een tikje meewarig hebben de reizigers dit aanbod afgeslagen. Wat kon er misgaan met het adres in de hand en gps op het dashboard? Dus: *Allora andiamo*. Tien minuten rijden over een binnenweg, dan een onverharde zandweg en bij de boom met de witte band... 'hup naar boven, de berg op'. Hoe moeilijk kon het zijn?

Ook de mechanische vrouwenstem van de gps bevestigt de bezoekers in hun hoogmoed dat het een ritje-van-niks betreft, met de mededeling dat het hooguit veertien minuten rijden is.

Na twintig minuten in een aangenaam namiddagzonnetje slaat de twijfel toe: we hadden er dik moeten zijn.

De binnenweg door glooiende heuvels slingerde alle kanten op. De afdaling met vervaarlijke haarspeldbochten vergde van de bestuurder maximale concentratie. Moesten we op de driesprong nu richting Perugia of Orvieto? De muziek gaat een tandje zachter en voor de zekerheid wordt het adres opnieuw ingetikt. Na een klein half uur draaien we eindelijk de gezochte zandweg op. Door droogte en een te hoge snelheid produceert de Lancia een onbeschofte stofwolk die achter de auto hoog opwaait. De onverharde weg door de vallei loopt

parallel aan de spoorlijn Napels-Milaan. Hoog erboven de contouren van Monte Cetona, een bergketen op de grens van Toscane, waarin het mannelijke deel van de plaatselijke bevolking de vormen ziet van een liggende naakte vrouw. De aanzwellende zandnevel achtervolgt de kleine Lancia als dichte mist. Na enige tijd laat de gps weten dat de eindbestemming is bereikt. De huurauto staat voor een ijzeren hek dat zijn beste tijd heeft gehad en is afgesloten met een verroeste ketting en dito hangslot. De boom met de witte band is ver te zoeken. Er zit niets anders op dan het hoofd deemoedig te buigen en hulp te zoeken.

‘Waar zijn jullie?’ vraagt Babette. In het veld zit een eenzame boer op een tractor die met zijn knecht aan het hooien is, in de verte ligt de spoorlijn, en zo nóg wat vage aanwijzingen waarmee je de oorlog niet wint.

‘Ik denk dat jullie te ver zijn gereden. Rij een stukje terug, dan kom ik eraan.’

Even later verschijnt met hoge snelheid een Volkswagen Tiguan 4-wiel drive met Nederlands kenteken. De kleur van de SUV-terreinwagen is niet vast te stellen door de dikke laag stof die zich op de lak heeft verzameld.

‘Jullie leken wel een stel ouwe wijven aan de telefoon,’ lacht het voormalige topmodel door het open portierraam. ‘Rij maar achter mij aan, Jan zit op jullie te wachten.’ In vliegende vaart stuiven we voor de tweede keer die dag over de stoffige zandweg. De rit duurt amper vijf minuten. Casa Cremer blijkt een afslag verder dan waar de gps ons kort daarvoor had afgezet. Bij de boom met de witte band danst de VW-terreinwagen slingerend een heuvel op. De met keien verharde oprijlaan naar Casa Cremer loopt door een bos dat aan de rechterkant vrij steil naar beneden loopt. Na honderd meter maakt de weg een knik naar links en eindigt halverwege de heuvel bij een carport, die plaats heeft voor meerdere auto’s.

De begroeting met Babette is allerhartelijkst en over het gemaaide gras komt Jan al aangebeend. Op zijn zomers: een witlinnen opengeknoopt overhemd met opgerolde mouwen, donkerblauwe shorts en een paar bruine Sperry-bootschoenen die hun beste tijd hebben gehad. Een mediterrane abbraccio en een stevige knuist volgen. Staalblauwe ogen in een gebruind gezicht kijken de bezoeker vriendelijk en tegelijk observerend aan. Een vlijmscherpe waarneming en ijzeren geheugen zijn hem zowel bij het schilderen als het schrijven een levenlang goed van pas gekomen.

De drie vrienden beseffen de reikwijdte van hun bezoek. Dit is de Italiaanse werkplek van de man over wie al zestig jaar zoveel is te doen, in eigen land en ver daarbuiten. De barbaar, de nozem. Bedenker van onsterfelijke oneliners als: 'Ik lees niet, ik word gelezen.' De man ook die onvermoeibaar doorwerkt. 'Recht zo die gaat,' onder het motto: morgen maak ik mijn beste werk. Wij zijn op de plek waar 's zomers wordt geschilderd, geschreven en volop genoten van het Italiaanse leven.

Bij het oprijden van het 14 hectare grote landgoed waren halverwege de heuvel de contouren zichtbaar geworden van een qua omvang indrukwekkende boerenhofstede, met daar omheen een aantal vrijstaande bijgebouwen. Een eeuwenoude vesting in typisch mediterrane stijl. Dikke muren opgetrokken van in de omgeving gevonden natuursteen, opgemetseld met oude bakstenen en veel cement.

Na de begroeting bij de carport gaat Cremer voor naar het vrijstaande huis dat op zo'n 75 meter aan de linkerzijde van de oude hofstede iets lager op de heuvel ligt. Een pad van grijze flagstones loopt tussen reusachtige cipressen naar de voorkant van dit 'bijgebouw', dat twee etages telt en tegen de heuvel is aangebouwd. De benedenverdieping, waarvan wij later horen dat deze in vroeger dagen werd gebruikt als

Casa Cremer. Op de voorgrond de verbouwde paardenstal waar Cremer woont, links erachter de onafgemaakte hofstede

paarden- of varkensstal, heeft nu een riant terras waarop wij neerstrijken. Links en rechts staan terracotta potten gevuld met lavendel, basilicum, wilde rozen en Toscaanse jasmijn, welke laatste tegen de pijlers van het terras, geurend haar weg zoekt naar boven.

‘Willen jullie bier of liever wat anders?’ vraagt de gastheer. Cremer geeft zelf de voorkeur aan Duits bier en heeft Beck’s in de aanbieding. Op de lange houten tafel een schaal met groene en zwarte olijven uit eigen boomgaard, peren, kiwi’s, een verse Bob Dole-ananas uit Hawaï en de meegebrachte truffelworst.

Het terras met rode plavuizen loopt via twee enorme vaalgroen geverfde staldeuren, die aan de bovenzijde een halve

De patio voor het woonhuis van Casa Cremer

cirkel vormen, naar binnen door in een open woonkeuken. In de ene hoek springt de knaloranje Smeg-ijskast in het oog. Aan de andere kant van het ruime vertrek staat een dagbed voor de siësta met erboven in vrolijke kleuren een liggend naakt van de Amerikaanse kunstenaar Tom Wesselmann. Een tijdgenoot, buurman en vriend van Cremer toen deze eind jaren zestig op Cape Cod in de Verenigde Staten woonde. Evenals Warhol en Roy Liechtenstein behoorde Wesselmann tot de 'nieuwe realisten' in de Pop Art. Wesselmanns motto was: 'Painting, sex, and humor are the most important things in life.' Een geestverwant derhalve van onze gastheer.

Aan de valleizijde van de met bamboe overdekte patio onttrekken manshoge witte en roze oleanderstruiken het zicht op het dal in de verte.

Onder handbereik van de gastheer staat op tafel een fles appelazijn. Van Jan Cremer is bekend dat hij een geheel eigen gezondheidsregime volgt. Naast zijn bier een glas water, aangelengd met appelazijn, dat hij tussen de bedrijven door naar binnen werkt. Dit reinigt het systeem en houdt de vochtbalans op peil. Zo zijn er nog wat gewoontes: vanaf zijn jeugd poetst Cremer zijn tanden met zout en as. Na de oorlog stopte hij met dit laatste ingrediënt, maar zout gebruikt hij nog steeds. En het moet gezegd: voor een man van zijn leeftijd ziet hij er opvallend vitaal uit. Een robuuste kerel, goed gebit en een nog immer jongensachtige uitstraling.

Bij de voorbespreking in Amsterdam had Jan Cremer twee voorwaarden gesteld aan het bezoek: hij moest dagelijks een paar uur hebben om te schilderen en hij wilde geen ‘Opa Schram’-verhalen. Wij hadden verstaan: ‘Opa Zwam-verhalen’, maar opa Schram blijkt wel degelijk een nationale verschijning uit de jaren vijftig van de vorige eeuw, toen er in Nederland nog amper televisie bestond. De grijsaard met een lange geitenbaard liep veertien keer de Nijmeegse Vierdaagse en in 1954 ruim 3000 kilometer van zijn woonplaats Driebergen naar Rome. Heen en terug. Op de radio vertelde Opa Schram destijds over zijn avonturen onderweg. De strekking van Cremers boodschap was duidelijk.

De sfeer aan de grote houten tafel is ontspannen terwijl de zon gestaag zijn laagste punt opzoekt. Luchtig wordt wat heen en weer gefilosofeerd over de opzet van het boek. In hun draaiboek hadden de drie bezoekers voorgesteld zich te richten op de grote thema’s in Cremers literaire werk: Humor – Vrouwen – Reizen – Avonturen – Jeugd – Armoede – Rijkdom – Eenzaamheid – Vriendschap – Klimaat – Natuur – Milieu – Dieren – Geloof – Muziek – Sport. Zijn eeuwige dilemma: schilderen of schrijven? Een reflectie op: Ouderdom – Spijt – Dromen. Ten dele een vrolijke terugblik, maar tussen alle

bedrijven door vooral een zoektocht naar de mening van Het Fenomeen over actuele zaken. Het hier en nu. Deelt Cremer de zorgen over het klimaat? Hoe kijkt hij aan tegen dierenleed, de prestaties van de Oranje-leeuwinnen, God en geloof, de huidige jonge generatie, het computertijdperk, globalisering, vluchtelingenproblematiek, gezonde voeding et cetera. Interessegebieden waarmee je hem niet een-twee-drie zou associëren. Ten onrechte, naar zal blijken.

Voorafgaand aan elk thema zal Cremer een keuzevraag worden voorgelegd als opwarmer. Bij humor bijvoorbeeld: 'Wie is grappiger? Tommy Cooper of Woody Allen; Arjen Lubach of Freek de Jonge?' (Laatstgenoemde was natuurlijk bedoeld om Cremer uit de tent te lokken.) Deze luchtige opzet had hem aangesproken en daar zaten de drie Amsterdammers nu, half ontspannen aan het bier in Umbrië.

Cremer: 'We moeten met z'n vieren wel afspreken dat ik voor publicatie alles lees. Ik kan nog weleens wat roepen. De VPRO heeft ooit een fake interview met mij gemaakt in New York en daar heb ik een gesodemieter mee gehad. Tot Kamervragen aan toe. Kan je zo opzoeken hoor. Ik woonde in New York en was bevriend met Bob Dylan. Die was om gezondheidsredenen een tijdje onvindbaar. De VPRO dacht: we gaan Cremer opzoeken, die weet vast de weg naar Dylan. Opeens stonden er twee journalisten voor m'n deur. Maar ik zei: dat ga ik niet doen want ik ben met hem bevriend. Totaal kwaad natuurlijk. Uit wraak en om toch met iets terug te komen hebben zij toen een heel fake verhaal gemaakt over mij. Dingen die ik gezegd zou hebben over negers, helemaal gefaket. Het waren van die gasten die niet van hun hotelkamer afkwamen. Twee zielepoten in de grote stad. Ik heb ze nog twee dagen in New York begeleid en allerlei dingen laten zien. Ik had net een contract voor een column afgesloten met *Het Parool* of *Handelsblad*, ging niet meer door, weet je wel.'

Cremer formuleert in korte afgemeten zinnen, zoals in